The Gleaner

Vol 18 (1986)

**Μία πατριαρχική καταδίκη του τυπογραφείου
του Δημητρίου Θεοδοσίου (1761)**

Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκάρκη

doi: [10.12681/er.287](https://doi.org/10.12681/er.287)

To cite this article:

Αγγελομάτη-Τσουγκάρκη Ε. (1986). Μία πατριαρχική καταδίκη του τυπογραφείου του Δημητρίου Θεοδοσίου (1761). *The Gleaner*, 18, 85-92. <https://doi.org/10.12681/er.287>

ΜΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ (1761)

Στὸν κώδικα 287 τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας¹, ποὺ ἀνῆκε στὸν Παῖσιο ἐπίσκοπο πρῶην Σταγῶν², ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, περιλαμβάνεται στὰ φύλλα 39α-40α κι ἓνα ἀντίγραφο ἀνέκδοτου πατριαρχικοῦ γράμματος ποὺ ἀπολύθηκε ἀπὸ τὸν πατριάρχη Ἰωαννίκιο Γ΄ (26 Μαρτίου 1761-21 Μαΐου 1763)³ τὸ 1761. Τὸ γράμμα αὐτὸ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Κατ' ἀρχὴν μᾶς παρέχει μιὰ ἀκόμη μαρτυρία γιὰ τὴν παρακολούθηση καὶ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου σὲ θέματα ἐκδοτικά· δεύτερον, φαίνεται πιθανὸ νὰ σχετίζεται μὲ τὴ διένεξη ἀνάμεσα στὰ τυπογραφεῖα τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου καὶ τοῦ Νικολάου Γλυκῆ ποὺ εἶχε ξεσπάσει τὸν ἴδιο ἐκεῖνο χρόνον, τὸ 1761· καὶ τρίτον ἐπισημαίνει μιὰ ἀκόμη παραχάραξη στὴν ἐκδοση λειτουργικῶν βιβλίων⁴.

Τὸ πατριαρχικὸ γράμμα ἀναφέρεται εἰσαγωγικὰ στὴν ἀρχαία ἐκκλησιαστικὴ παράδοση ποὺ ἀπαιτεῖ νὰ μὴ γίνονται προσθήκες καὶ ἀφαιρέσεις στὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, ἀνάμεσα στὰ ὁποῖα εἶναι καὶ τὰ δώδεκα Μηναῖα, καὶ μετὰ προχωρεῖ στὸ κύριο θέμα του: τίς σύγχρονες ἐκδόσεις τῶν βιβλίων αὐτῶν ἀπὸ τὰ τυπογραφεῖα τοῦ Ν. Γλυκῆ καὶ τοῦ Δ. Θεοδοσίου. Ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ τυπογραφία τοῦ πρῶτου στὶς ἐκδόσεις της, καὶ μάλιστα στὰ Μηναῖα, διατηρεῖ ἀκέραια καὶ ἀπαρχάρακτη τὴν παράδοση καὶ ἐκδίδει μόνον ὅ,τι ἔχει βεβαιωθεῖ καὶ ἐπικυρωθεῖ μὲ συνοδικὰ διατάξεις καὶ οἰκουμενικὰ θεσπίσματα. Ἀντί-

1. Θ. Δ. Μοσχονᾶς, *Κατάλογοι τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης*, τ. Α΄, Ἀλεξάνδρεια, Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, 1945, σ. 254.

2. Γιὰ τὸν Παῖσιο πρῶην Σταγῶν, μετέπειτα Σηλυβρίας καὶ τέλος Φιλιππουπόλεως, βλ. Μ. Γεδεών, *Χρονικὰ Πατριαρχικῆς Ἀκαδημίας*, Κωνσταντινούπολη 1883, σ. 185-187· ἐπίσης Μ. Γεδεών, «Ὁ κώδῃς τοῦ Παΐσιου», π. *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. Θ΄, 1888-9, σ. 4-7, 10-13, 19-22, 29-32, 37-40.

3. Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες*, Κωνσταντινούπολη 1885-1890, σ. 654-657.

4. Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ βλ. Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, «Ἡ δυσπιστία στὸ ἔντυπο βιβλίο καὶ ἡ παράλληλη χρῆση τοῦ χειρογράφου», στὸν τόμον *Τὸ βιβλίο στὶς προβιομηχανικὲς κοινωνίας*, Ἀθήνα 1982, σ. 286-287· Ν. Β. Τωμαδάκης, *Κλείς τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας*, Ἀθήνα 1965, σ. 66-70.

θετα, τὸ νέο τυπογραφεῖο τοῦ Δ. Θεοδοσίου τόλμησε νὰ εἰσαγάγει νεωτερισμοὺς στὰ Μηναιᾶ πού πρόσφατα ἐξέδωσε, χωρὶς νὰ ἔχει γι' αὐτὸ οὔτε ζητήσει οὔτε λάβει τὴν ἐγκριση τῆς Ἐκκλησίας. Πιὸ συγκεκριμένα, ὁ Θεοδοσίος κατηγορεῖται ὅτι περιέλαβε στὰ Μηναιᾶ του νεότερους ἀγίους πού δὲν περιέχονταν σὲ παλαιότερες ἐκδόσεις καὶ δὲν εἶχαν ἀνακηρυχθεῖ ἅγιοι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία δημιουργώντας ἔτσι ἀτοπήματα καὶ σκάνδαλα.

Μὲ συνοδικὴ ἀπόφαση λοιπὸν καταδικάζεται τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Δ. Θεοδοσίου, οἱ ἐκδόσεις του θεωροῦνται ἄκυρες καὶ ἀπαγορεύεται σὲ ὅλους ἡ ἀνάγνωση καὶ ἡ χρῆση τους μὲ τὴν ἀπειλὴ τῶν συνηθισμένων κυρώσεων γιὰ κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς. Στὸ ὀρθόδοξο πλήρωμα συνιστᾶται νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ βιβλία τοῦ Ν. Γλυκῆ πού διατηροῦν ἀνόθευτὴ τὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοση.

Γιὰ τὴν ἴδια αὐτὴ ὑπόθεση ὑπάρχει μιὰ σχετικὴ μαρτυρία ἀπὸ τὸν Καισάριο Δαπόντε⁵, πού μέχρι στιγμῆς δὲν εἶχε συνδεθεῖ μὲ τὶς δραστηριότητες τοῦ τυπογραφείου Θεοδοσίου. Ὁ Δαπόντες, γράφοντας γιὰ τὸν Γεώργιο Χρυσόγονο τὸν Τραπεζούντιο, ἀναφέρει ἀνάμεσα στὰ ἔργα του κανόνες καὶ τροπάρια σὲ μερικοὺς ἀγίους καθὼς καὶ μιὰ ἀκολουθία στὸν ἅγιο Χαράλαμπο. Ἡ ἀκολουθία αὐτὴ, γράφει, περιλήφθηκε καὶ στὰ Μηναιᾶ «ὅπου Γεώργιος ὁ τυπογράφος ἐτύπωσε» οὐ μόνον δὲ αὐτὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὸν ἅγιον Ἀχιλλεῖον, ἀλλουνοῦ ποίημα· ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ῥηθέντος Ἰωαννικίου Καρατζᾶ, ἄνευ εἰδήσεως καὶ ἀδείας αὐτοῦ, μὲ τὸ νὰ μὴν ἦναι εἰς τὰ παλαιὰ μηναιᾶ· ὅθεν ὡς νεοφανῇ ἐμποδίσθηκαν νὰ μὴ πουληθοῦν, καὶ διαδοθοῦν εἰς τὰς ἐκκλησίας, καὶ μόλις μὲ δόσιν ἄσπρων ἔλαβεν ὁ νεωτεριστὴς τυπογράφος ἄδειαν, καὶ τὰ ἐπούλησε. Καὶ οὕτως ἐπολιτεύθηκαν αἱ δύο αὐταῖς πανηγυρικαὶς ἀκολουθίαις, μὴ ὄντας πρότερον». Στὴν πραγματικότητα καὶ οἱ δύο ἀκολουθίαις εἶχαν τουλάχιστον μιὰ προηγούμενη ἐκδοση πρὶν περιληφθοῦν στὰ Μηναιᾶ τοῦ Θεοδοσίου: ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Χαράλαμπος, ἔργο τοῦ Γ. Χρυσογόνου, εἶχε πρωτοεκδοθεῖ ἀπὸ τὸν Ἀντώνιο Βόρτολι στὴ Βενετία τὸ 1748 καὶ εἶχε πολλὰς μεταγενέστερες ἐκδόσεις· ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἀχιλλίου, ὁ πρῶτος κανόνας τῆς ὁποίας εἶναι ποίημα τοῦ Ἀντωνίου Λαρίσης καὶ ὁ δεύτερος τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Ὑμνογράφου, εἶχε ἐκδοθεῖ καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν Βόρτολι τὸ 1745⁷.

Ἡ πληροφορία τοῦ Δαπόντε ἀποκαλεῖ, ὅπως εἶδαμε, τὸν Δημήτριο Θεοδοσίου Γεώργιο δημιουργώντας ἔτσι κάποια σύγχυση πού πιθανόν

5. Κ. Σάθας, *Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη*, τ. Γ', Βενετία 1873, σ. 192-193.

6. Louis Petit, *Bibliographie des Acolouthies Grecques*, Βρυξέλλες 1926, σ. 35.

7. *Ο. π.*, σ. 1· βλ. ἐπίσης *Μηναιὸν τοῦ Μαῖου*, Ἀθήναι 1904, σ. 60 σημ.

νά ἐξηγεί καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔμεινε ἀπαρατήρητη μέχρι σήμερα. Ὁ Δαπόντες ἐπίσης δὲν ἀναφέρεται καθόλου σὲ «νεωτέρους τινὰς ἁγίους» πού, σύμφωνα μὲ τὸ πατριαρχικὸ γράμμα, περιλήφθηκαν στὰ Μηναῖα τοῦ Θεοδοσίου. Βέβαια οὔτε ὁ ἅγιος Ἀχίλλιος οὔτε ὁ ἅγιος Χαράλαμπος μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν νεότεροι ἅγιοι.

Ἀναμφίβολα, τὸ πατριαρχικὸ αὐτὸ γράμμα πρέπει νὰ ἦταν σημαντικὸ πλῆγμα γιὰ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Θεοδοσίου, πάνω ἀπὸ τὶς μισὲς ἐκδόσεις τοῦ ὁποίου, στὸ βραχὺ διάστημα τῆς λειτουργίας του, ἦταν Μηναῖα. Τὸ γράμμα δὲν κάνει εἰδικὴ μνεία τῆς «Βίβλου Ἐνιαυσίου», τοῦ πρώτου βιβλίου ποὺ ἐξέδωσε ὁ Θεοδοσίος τὸ 1755, πού κι αὐτὴ περιελάμβανε Μηναῖα⁸, δὲν ἀποκλείεται πάντως νὰ περιλαμβάνεται κι αὐτὴ στὴ γενικὴ ἀπαγόρευση. Σὲ ὁποιαδήποτε περίπτωσις ἡ ἀσάφεια τοῦ κειμένου στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ ἀποτρέψει τὸ κοινὸ στὸ ὁποῖο ἀπευθυνόταν ἀπὸ τὴ χρήση ἢ τὴν ἀγορά της.

Ὁ χρόνος τῆς ἀπόλυσης τοῦ πατριαρχικοῦ γράμματος, τὸ 1761, ἦταν σημαντικὸς καὶ γιὰ τὰ δύο ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα. Συμπίπτει μὲ τὴν ἐποχὴ τῆς προστριβῆς τους σχετικὰ μὲ τὴν προετοιμαζόμενη ἀπὸ τὸν Γλυκὴ πανομοιότυπη μὲ ἐκείνη τοῦ Θεοδοσίου ἐκδοση τῆς «Βίβλου Ἐνιαυσίου», πού τὸ προνόμιο τῆς ἀποκλειστικότητάς της εἶχε ὁ τελευταῖος⁹. Ἡ δικαίωσις τοῦ Θεοδοσίου ἀπὸ τοὺς Ἀναμορφωτὲς καὶ ἡ διαταγὴ τους στὶς 26 Ἀπριλίου 1762 νὰ διακοπεῖ ἡ καινούρια ἐκδοση ἦταν βέβαια ἐπιζήμια γιὰ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Γλυκῆ, λιγότερο ὅμως ἀπὸ ὅ,τι ἡ πατριαρχικὴ ἀπαγόρευσις τῆς χρήσης τῶν Μηναίων γιὰ τὸν Θεοδοσίον. Ἡ στιγμή ποὺ ἐπέλεξε ἡ Ἐκκλησία γιὰ νὰ καταδικάσει τὶς ἐκδόσεις αὐτὲς μπορεῖ βέβαια νὰ ἦταν τυχαία, ἀλλὰ — μιὰς καὶ μέσα στὰ 1760-1761 ἐκδίδεται ἡ σειρὰ τῶν Μηναίων τοῦ Θεοδοσίου μὲ διορθωτὴ τὸν Γεώργιο Κωνσταντίνου¹⁰ — ἀφήνονται δικαιολογημένα περιθώρια γιὰ τὴν ὑποψία ὅτι ἡ ἐπέμβασίς της εἶναι δυνατὸν νὰ προκλήθηκε ἀπὸ τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Ν. Γλυκῆ. Ἡ ἔνθερμη καὶ ἐπώνυμη ὑποστήριξίς του ἀπὸ τὸν πατριάρχη θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθεῖ ὅτι συνηγορεῖ στὴν ἄποψη αὐτή.

8. Γ.Σ. Πλουμίδης, *Τὸ Βενετικὸν τυπογραφεῖον τοῦ Δημητρίου καὶ Πάνου Θεοδοσίου (1755-1824)*, Ἀθήνα 1969, σ. 44· E. Legrand, *Bibliographie Hellénique, XVIIIe siècle*, τ. Α', ἀρ. 446.

9. Γ.Σ. Πλουμίδης, *ὁ.π.*, σ. 44.

10. Ὁ.π., σ. 66, 121. Βλ. ἐπίσης Φ.Η. Ἡλιού, *Προσθήκες στὴν Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Α' Τὰ βιβλιογραφικὰ κατὰλοιπα τοῦ E. Legrand καὶ τοῦ H. Pernot (1515-1799)*, Ἀθήνα 1973, σ. 173-174, 178-179, 202.

Ὁ Ἰωαννίκιος Καρατζᾶς εἶναι γνωστό ὅτι ἦταν καταχρεωμένος¹¹ καὶ δὲν φαίνεται παράλογη ἡ εἰκασία ὅτι οἰκονομικοὶ ὑπολογισμοὶ μπορεῖ νὰ εἶχαν ὑπαγορεύσει τόσο τὴν ἀπαγόρευση τῶν Μηναιῶν ἀρχικά, ὅσο καὶ τὴν ἀνάκλησή της ἀργότερα. Τὸ κείμενο τοῦ Δαπόντε δὲν προσδιορίζει μὲ σαφήνεια τὸ χρόνο πού δόθηκε ἡ πατριαρχικὴ ἄδεια νὰ κυκλοφορήσουν ἀκώλυτα στὶς ἐκκλησίες τὰ Μηναιᾶ αὐτά. Μιὰ προσεχτικὴ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἐπέτρεπε ἴσως νὰ ὑποθέσουμε ὅτι ἡ ἄδεια εἶχε δοθεῖ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Δαπόντες συνέγραφε τὸν «Κατάλογον Ἱστορικόν», πού τελείωσε τὸ 1784¹², καὶ ὄχι μέσα στὸ σύντομο διάστημα τῆς πατριαρχείας τοῦ Ἰωαννίκιου Γ'. Θὰ ἦταν ἄλλωστε δύσκολο νὰ μὴ συνδέσει κανεὶς τὴν καταδίκη τῶν ἐκδόσεων τῶν Μηναιῶν τοῦ Θεοδοσίου μὲ τὴ μακρόχρονη διακοπὴ τους ἀπὸ τὸ 1761 μέχρι τὸ 1773¹³. Ἡ πιθανολογούμενη μεταγενέστερη ἄρση τῆς καταδίκης τους θὰ ἐρμήνευε καὶ τὸ διάστημα πού μεσολάβησε ἀνάμεσα στὴν ἐκδοση τῶν δύο σειρῶν. Ἡ νέα σειρά πού ἀρχίζει νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1773 ἔχει ἄλλον ἐπιμελητὴ, τὸν Ἀγάπιο Λοβέρδο¹⁴. Κάμψη στὶς ἐκδόσεις τῶν Μηναιῶν πού διαρκεῖ μιὰ δεκαετία παρατηρεῖται ξανὰ ἀπὸ τὸ 1783. Αὐτὴ πιθανὸν σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάληψη τῆς διαχείρισης τοῦ τυπογραφείου ἀπὸ τὸν Πάνο Θεοδοσίου, τὸν περιορισμὸ τῶν ἐκδόσεών του ἐξαιτίας τῶν δυσχερειῶν πού ἀντιμετώπιζε, καθὼς καὶ τοὺς νέους προσανατολισμοὺς τῆς ἐπιχείρησης¹⁵. Ἐκδόσεις Μηναιῶν ἐπαναρχίζουν τὸ 1793. Στὴν ἀρχὴ ἀναφέρεται σὰν ἐπιμελητὴς τους ὁ Κήρυκος Χαιρέτης, σύντομα ὅμως τὸ ὄνομα τοῦ ἐπιμελητῆ παύει νὰ ἀναγράφεται¹⁶. Ἀκόμη μεγαλύτερο εἶναι τὸ διάστημα πού μεσολάβησε μέχρι τὴ δεύτερη ἐκδοση τῆς «Βί-

11. Μ. Γεδεών, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες*, σ. 655· Ἀθανάσιος Κομνηνός - Ὑψηλάντης, *Τὰ μετὰ τὴν Ἄλωσιν*, Κωνσταντινούπολις 1870 (φωτοστατικὴ ἐκδοση, Ἀθήνα 1971), σ. 388, 391-393.

12. *Περιοδικὸν Φιλολογικὸν Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως*, τ. Α', 1863, σ. 155.

13. Γ.Σ. Πλουμίδης, *δ.π.*, σ. 121-2. Οὔτε στὶς μεταγενέστερα δημοσιευμένες προσθήκες ἀπὸ τὸν Φ. Ἡλίου παρουσιάζονται ἐκδόσεις γιὰ τὰ χρόνια αὐτά. Ἡ μοναδικὴ ἀναφορὰ σὲ Μηναιὸ τοῦ Ἰουνίου, ἐκδοση τοῦ 1768, Γ. Λαδᾶς - Α. Χατζηδημῶς, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία. Συμβολὴ στὸ δέκατο ὄγδοο αἶωνα*, τ. Β', Ἀθήνα 1976, σ. 86, εἶναι ἀμβίβολη.

14. Φ. Ἡλίου, *δ.π.*, σ. 202· Γ. Σ. Πλουμίδης, *δ.π.*, σ. 66.

15. Γ.Σ. Πλουμίδης, *δ.π.*, σ. 47, 82-83.

16. *Ο.π.*, σ. 66, 131· Γ.Γ. Λαδᾶς - Α.Δ. Χατζηδημῶς, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795*, Ἀθήνα 1970, σ. 251-252, 254, 371-376· τῶν ἰδίων, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796-1799*, Ἀθήνα 1973, σ. 275· τῶν ἰδίων, *Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1799. Προσθήκες καὶ συμπληρώσεις. Σειρὰ πρώτη*, ἐπιμ. Μάγδας καὶ Λάμπρου Κωστακιώτη, Ἀθήνα 1976, σ. 14· Φ. Ἡλίου, *δ.π.*, σ. 239.

βλου Ἑνιαυσίου» ἀπὸ τὸν Θεοδοσίου πού ἐγινε τὸ 1795¹⁷, δηλαδὴ σαράντα χρόνια ἀργότερα. Ἀντίθετα ὁ Γλυκὴς τὴν ἐκδίδει, χωρὶς προβλήματα πιά, πολὺ νωρίτερα, τὸ 1777¹⁸, καὶ προχωρεῖ σὲ δεύτερη καὶ τρίτη ἔκδοση τὸ 1796 καὶ τὸ 1817 ἀντίστοιχα¹⁹.

Τὸ πατριαρχικὸ αὐτὸ γράμμα, τέλος, θέτει μερικὰ ἐνδιαφέροντα προβλήματα: ὑπῆρχαν ἄλλες καὶ ποιὲς προσθῆκες στὰ Μηναῖα τοῦ Θεοδοσίου· ποιοὶ ἦταν οἱ νεότεροι ἅγιοι πού συμπεριέλαβε πρὶν ἐπισημοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν· σὲ ποιὲς ἐκδόσεις ὑπάρχουν οἱ νεωτερισμοὶ αὐτοὶ καὶ πότε σταματοῦν. Ἐλπίζουμε σὲ εὐθετο χρόνο ἡ ὁλοκλήρωση τῆς ἔρευνάς μας νὰ μπορέσει νὰ δώσει ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα αὐτά.

Παρακάτω ἐκδίδουμε τὴν πατριαρχικὴ αὐτὴ ἐπιστολή.

Ἦσαν τοῦ γράμματος δοθέντος κατὰ τὸ αψζα" ἔτει ἐπὶ Ἰωαννικίου πατριάρχου ἀποφαινομένου ἄκυρον εἶναι τὴν τυπογραφίαν τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου.

Οἱ τῷ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ ὑποκείμενοι ἱερώτατοι μητροπολῖται καὶ ὑπέρτιμοι καὶ θεοφιλέστατοι ἀρχιερεῖς καὶ ἐπίσκοποι καὶ ἐντιμότετοι κληρικοὶ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ ὁσιώτατοι ἱερομόναχοι, οἱ ψάλλοντες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Πόλεως, τοῦ Γαλατᾶ καὶ ὄλου τοῦ Καταστένου, καὶ εὐγενέστατοι ἄρχοντες τῶν ἐν τῇ βασιλευούσῃ ταύτῃ τῶν πόλεων καὶ τῶν περὶ χωρίων αὐτῆς, καὶ ἐντιμότετοι κληρικοὶ, εὐλαβεῖς ἱερεῖς καὶ λοιποὶ ἀπαξάπαντες χριστιανοὶ τῶν ἐκασταχοῦ ἁγίων ἐπαρχιῶν, τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, χάρις εἴη ὑμῖν ἅπασι καὶ εἰρήνῃ ἀπὸ Θεοῦ καὶ παρ' ἡμῶν εὐχή, εὐλογία καὶ συγχώρησις.

Ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς καὶ κατ' ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν νομοθεσίαν τε καὶ παράδοσιν ὠροθετήθησαν καὶ διετάχθησαν ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ καθολικῇ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῶν θεοπνεύστων καὶ πνευματοφόρων ἡμῶν πατέρων νὰ ἐνεργοῦνται καὶ νὰ ἐκτελοῦνται ἀμεταθέτως καὶ ἀπαραμειώτως ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, τά τε ἄλλα καὶ μάλιστα ὅσα ἀνήκουσιν εἰς τὰς πρὸς καὶ διὰ παντὸς ἐκτελουμένας καὶ προσαγομένας

17. Γ.Σ. Πλουμίδης, ὁ.π., σ. 156· Γ.Γ. Λαδᾶς - Α.Δ. Χατζηδημῶς, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1791-1795, σ. 345· τῶν ἴδιων, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796-1799, σ. 13.

18. É. Legrand, ὁ.π., ἀρ. 875.

19. Γ.Γ. Λαδᾶς - Α.Δ. Χατζηδημῶς, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία τῶν ἐτῶν 1796-1799, σ. 17-18. Δ.Σ. Γκίνης - Β.Γ. Μέξας, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863, τ. Α', Ἀθήνα 1939, σ. 159.

παρ' ἡμῶν προσευχὰς καὶ δεήσεις καὶ ἱκεσίας, τὰ τοιαῦτα ἀναγκαῖα ἐστὶ νὰ παραφυλάττωνται καὶ νὰ διασώζωνται καὶ νὰ ἐνεργοῦνται ἀπαράλλακτως καὶ χωρὶς τινος προσθήκης καὶ ἀφαιρέσεως καθὼς ὑπὸ τῶν ἱερῶν πατέρων ἐτυπώθησαν καὶ διετάρχησαν, τὰ ὅποια καὶ πρὸ χρόνων παλαιῶν καὶ ἀμνημονεύτων κατεγράφησαν ἐν ταῖς τύπῳ ἐκδοθείσαις καὶ ἀναγιγνωσκόμεναις δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ παρ' ἡμῶν ἐκκλησιαστικαῖς βίβλοις καὶ ἱεροῖς συγγράμμασι ἐν οἷς εἰσὶ καὶ τὰ δώδεκα Μηναιᾶ ἰδίως ὀνομαζόμενα ἐκκλησιαστικά ἡμῶν βιβλία, τὰ ὅποια περιέχουσι τοὺς βίους, μαρτύριά τε καὶ θαύματα καὶ λοιπὰς ἀρετὰς τῶν ἐν τῇ Χριστοῦ πολιτείᾳ ἀκμασάντων καὶ διαλαμπάντων ὁσίων καὶ θεοφιλῶν καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν, ἐπιμελῶς καὶ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας παρ' ἡμῶν ἀναγιγνωσκόμενα καὶ ἀκροώμενα πρὸς δόξαν Θεοῦ τοῦ ἐνδοξαζομένου ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ πρὸς παράδειγμα καὶ μίμησιν τῶν θεαρέστων αὐτῶν βίων ἡμῶν τῶν ἀναγιγνωσκόντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν. Ὅθεν τὰς τοιαύτας ἱερὰς βίβλους παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία εἰς προσευχὴν καὶ ἀνάγνωσιν οὐχ ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν, οὐδὲ κατὰ ἀρέσκειαν, κατὰ γνώμην μερικὴν ἐνὸς καὶ ἄλλου, ἀλλὰ ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ κοινῇ ἱερῶν συνόδων καὶ θεοπνεύστων ἁγίων πατέρων ὅπου τὰ διετύπωσαν ἄνωθεν καὶ οὐκ ἔξεστιν ἐν ταύταις οὔτε ἀφαιρέσαι τι οὔτε προσθεῖναι, ἀλλὰ φυλάττεσθαι χρῆ ἀκέραια καὶ ἀπαράλλακτα κατὰ τὰς γενομένας ἐξ ἀρχῆς εἰς τύπον ἐκδόσεις αὐτῶν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὰ νῦν ἀνηνέχθη καὶ ἐδηλοποιήθη τῇ ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ περὶ αὐτὴν ἱερᾷ συνόδῳ, ὅτι ἡ τυπογραφία τῶν ἱερῶν τούτων βιβλίων καὶ δώδεκα Μηναιῶν ἢ ὑπὸ τοῦ Νικολάου Γλυκέως Ἐνετίησιν ἐνεργουμένη, φυλάττουσα ἀκριβῶς τὸν ἀρχαῖον τύπον τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, διενεργεῖ τὸ ἔργον τοῦτο δι' ὅλου ἀκέραιον καὶ ἀμεταποίητον καὶ ἀπαράλλακτον ἐν τῇ ἐκθέσει καὶ καταγραφῇ τῶν ἑορταζομένων ἁγίων δι' ὅλου τοῦ χρόνου δεσποτικῶν τε καὶ θεομητορικῶν ἑορτῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων ἁγίων τῶν δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ κατὰ τάξι[ν] καὶ ἀκολουθίαν ἑορταζομένων, ἐκεῖνα μόνον τοῖς τύποις ἐκδοῦσα ὅσα ἐξ ἀρχῆς εὔρηνται τετυπωμένα, συνοδικαῖς διατάξεσι καὶ οἰκουμενικοῖς θεσπίσμασι βεβαιωμένα τε καὶ κεκυρωμένα καὶ ὁμολογούμενα παρὰ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ διευκρινούντα τοὺς τε μετὰ ἀργίας ἑορταζομένους ἁγίους καὶ τοὺς ἄνευ ἀργίας κατὰ τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν.

Τὰ νῦν δὲ ἐπενοήθη ἑτέρα, νέα τυπογραφία εἰς ὄνομα τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου, ἥτις, ἀπ' ἐναντίας τῇ ἀρχαίᾳ ταύτῃ τάξει καὶ κανονικῇ ὁροθεσίᾳ, ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῆς νεωστὶ τύπῳ ἐκδεδομένοις Μηναιοῖς ἐτόλμησε προσθεῖναι καὶ παρενεῖρε νεωτέρους τινὰς ἁγίους μὴ περιεχομένους ἐν τῇ παλαιᾷ τυπογραφίᾳ τῶν πρὸ τοσοῦτου χρόνου τύποις ἐκδεδομένων Μηναιῶν καὶ πανταχοῦ ἀναγιγνωσκόμενων, ὅπερ ἐτόλμησε ποιῆσαι χωρὶς αἰτήσεως ὅλως καὶ ἀδείας τῆς καθ' ἡμᾶς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἱερᾶς τῶν

ἀρχιερέων συνόδου, πρᾶγμα ἀπεμφαῖνον καὶ ἀπρόσφιλον καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὄρων τε καὶ κανόνων ἀλλότριον. Ὅπου γε οὐκ ἔξεστιν οὐδενὶ ἐν ταῖς ἱεραῖς ταύταις βίβλοις ταῖς πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν ἀναφερομέναις προσθεῖναι ἢ ἀφαιρῆσαι τι τῶν ἐξ ἀρχῆς νενομοθετημένων, ἀλλ' εἰ καὶ δέοι τυχὸν τοιοῦτόν τι γενέσθαι, τῇ καθολικῇ συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας ἀνενεκτέον καὶ ψήφῳ συνοδικῇ ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας διοριστέον καὶ οὕτω τῷ τύπῳ ἐγχειρητέον τοῖς εὐσεβέσι ἐθέλουσι περὶ τὸ ἔργον τῆς τοιαύτης τυπογραφίας, οὐ μὴν δὲ καὶ διὰ ἀρέσκειαν τῶν τυχόντων χωρὶς συνοδικῆς ψήφου καὶ κανονικῆς κρίσεως τε καὶ ἀποφάσεως. Ἡ γὰρ τοιαύτη ἀπόλυτος ἐξουσία καὶ ἐλευθερία ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις οὐ μόνον ἀπείρηται καὶ ἀπαγορεύεται ὑπὸ τῶν ἱερῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ πρόξενος γίνεταί σκανδάλου οὐ τοῦ τυχόντος εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, κατὰ μικρὸν τῆς ἀρχαίας ἀνατρεπομένης ὁροθεσίας καὶ κανονικῆς ἀκρίβειας διὰ τοῦ ἐπ' ἀδείας ἔχειν ἕνα ἕκαστον παρενεῖρειν καὶ προσθέτειν ὅσα ἐξ ἀρχῆς ἢ Ἐκκλησία καὶ αἱ σύνοδοι οὐ παρεδέξαντο, οὔτε ἐκύρωσαν, οὔτε ἐβεβαίωσαν, καὶ κινδυνεύει περιτραπῆναι τὸ πρᾶγμα εἰς κιβδηλείαν τινὰ παρενειρομένων κατ' ὀλίγον ἐπ' ὀνόματι ἁγίων κεκανονισμένων τῶν ὑπὸ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀγνωσμένων καὶ μὴ κανονισθέντων.

Ὅθεν κοινῶς καὶ συνοδικῶς συνδιασκεψάμεθα περὶ τοῦ εἰρημένου ἐν τῇ τυπογραφίᾳ τολμήσαντος τούτου, ὡς ἔξω τῆς κανονικῆς ὁροθεσίας τυγχάνοντος καὶ σκανδάλων πολλῶν καὶ ἀτοπημάτων αἰτίου γενομένου καὶ τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκρίβειαν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ταύταις βίβλοις τῶν δωδεκαμηναίων καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ἐμπεριχομένων ἁγίων διαφθείροντος καὶ ἀνατρέποντος. Καὶ γὰρ ὅρια ἀρχαῖα μὴ μεταίρειν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπετάχθημεν καὶ ἐπροσετάχθημεν ταῦτα διανοεῖσθαι. Δεῖν ἔγνωμεν τὴν νεωτέραν ταύτην τυπογραφίαν τὴν εἰς τὸ ὄνομα Δημητρίου Θεοδοσίου ἐκδοδομένην ἀνατρέψαι δι' ὅλου καὶ ἀκυρῶσαι καὶ ἄχρηστον πάντῃ καὶ ἀνενέργητον ἀποφῆναι, μόνην δὲ τὴν τοῦ Νικολάου Γλυκέως συστήσαι τε καὶ κυρῶσαι ὡς φυλάττουσαν ἀπαράλλακτον τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν ἐν τῇ ἐκθέσει καὶ καταγραφῇ τῶν δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑορταζομένων ἁγίων χωρὶς τινος προσθήκας καὶ ἀφαιρέσεις, ἀλλὰ συστοιχοῦσαν δι' ὅλου καὶ συμφώνως ἀκολουθοῦσαν τῇ ἢ παρελάβομεν ἀνέκαθεν παραδόσει τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ δὴ γράφομεν] συνοδικῶς κτλ. ἵνα ἡ μὲν ῥηθεῖσα τυπογραφία τοῦ Νικολάου Γλυκέως ἔχει τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐνεργουμένη καὶ ἀναγνωσκομένη καὶ εἰς χρῆσιν κειμένη τοῖς ἀπανταχοῦ ὀρθοδόξοις, ὡς τὸν ἀρχαῖον τῆς Ἐκκλησίας τύπον καὶ τὴν παράδοσιν ἀκεραίαν δι' ὅλου φυλάττουσα χωρὶς προσθήκης τινὸς μὴ παραδεχθέντων καὶ μὴ κανονισθέντων νεωτέρων τινῶν ὀνομαζομένων ἁγίων. Ἡ δὲ ῥηθεῖσα νεωτέρα τυπογραφία, ἡ ἐκδοθεῖσα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Δημητρίου Θεοδοσίου διὰ τὰ ἅπερ ἐτόλμησε προσθεῖναι καὶ παρενεῖραι χωρὶς ἀδείας ἐκκλησιαστικῆς καὶ συνοδικῆς

ψήφου καὶ ἀποφάσεως ἐπ' ὀνόματι ἁγίων ἀκολουθίας καὶ κανόνας, αὐθαδῶς καὶ τολμηρῶς καὶ ἀπερισκέπτως, ἰδίᾳ αὐτεξουσιότητι καὶ ἐλευθερίᾳ, ὑπάρχωσι ἄκυρα τοῦ λοιποῦ καὶ ἀνενέργητα καὶ μηδόλως εἰς χρῆσιν εἰσιόντα, ἀλλ' ἐμποδισμένα καὶ κεκωλυμένα καὶ ἀπειρημένα παντελῶς καὶ μηδὲ ὅλως ἀναγινωσκόμενα. Ὅστις δὲ τοῦ λοιποῦ τολμήσῃ μεταχειρίσασθαι αὐτὰ καὶ ἀναγινώσκειν ἢ ἰδίως ἢ ἐπ' ἐκκλησίας καὶ ὡς κανονικὰ βιβλία ἡγεῖσθαι καὶ νομίζειν αὐτὰ ἀπ' ἐναντίας φερόμενος τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ συνοδικῆς ἡμῶν ἀποφάσεως ταύτης, ὁ τοιοῦτος ἐκ μὲν τοῦ ἱεροῦ καταλόγου ὧν ἀργὸς κτλ., ἐκ δὲ τῆς τῶν λαϊκῶν τάξεων ἀφωρισμένος κτλ.

Ἑλένη Ἀγγελομάτη - Τσουγκαράκη